

กรอบคิด ทิศทาง “สงขลาพอเพียง” ที่ควรจะมีจะเป็น คืออะไร อย่างไร และทำไม

โดย สุภากาศ อินทองคง

ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้(ตรข.)

1

บทนำ

กำเนิดและพัฒนาการของสงขลาพอเพียง

การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและต่อเนื่องที่กำลังถูกผลักดันให้เป็นแนวนโยบาย มาตรการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคนและชุมชนจังหวัดสงขลา และกำลังขับเคลื่อนอยู่ขณะนี้ (2553) นั้น ก่อตัวขึ้นจากที่ประชุมเสวนาเรื่องนี้ ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้(ตรข.) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2548 อันเป็นวันครบรอบ 1 ปีของการก่อตั้งศูนย์แห่งนี้ หลังจากถูกผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรม “โครงการปฏิบัติการนโยบายสาธารณะระดับพื้นที่: กรณีการสร้างเวทีเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ การพัฒนาคนและสังคม” ซึ่งเป็นการเรียนรู้ภาคทฤษฎีขั้นที่สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ (สวรส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ เป็นเวลา 10 เดือนมาแล้ว ก็เคลื่อนลงสู่การเรียนรู้จากภาคปฏิบัติกับ ชุมชนในอำเภอต่างๆ ทั้ง 16 อำเภอๆ ละ 1 ชุมชน ภายใต้ “โครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงสู่สุขภาพองค์กรร่วม” ซึ่งเป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการระหว่าง 4 ภาคส่วนหลัก คือ ภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาคการเมืองท้องถิ่น และภาคราชการ เพื่อตอบโจทย์สำคัญ 3 โจทย์ คือ 1) **ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในภาคปฏิบัติพัฒนานั้นคืออะไรและอย่างไร** 2) **กิจกรรมพัฒนาที่ 16 ชุมชนใน 16 อำเภอที่ภาค ประชาชนปฏิบัติการอยู่นั้น สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใดหรือไม่** 3) **เมื่อได้ คำตอบระดับหนึ่งแล้วจะขับเคลื่อนกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของชาวสงขลาอย่างต่อเนื่องเป็น กระบวนการพัฒนาคนและชุมชนตามหลักปรัชญาอย่างไร** ในกระบวนการตอบโจทยนี้ได้อาศัยเครื่องมือ คือหลักสูตร 2 หลักสูตร ที่คณะทำงานได้ช่วยกันจัดทำขึ้น คือ หลักสูตรการวิจัยชุมชน(ภาคประชาชนและ ภาคสถานศึกษา) และ และหลักสูตรการบริหารจัดการชุมชน ขณะนี้มีผู้นำชุมชน และนักวิชาการจาก สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาผ่านหลักสูตรนี้แล้วประมาณ 100 คน และกำลังขยายผลสู่กลุ่มครู กศน. สงขลา และผู้นำในชุมชนอื่นต่อไป

ในขณะเดียวกัน แนวคิดพัฒนาคนและชุมชนนี้ก็ถูกผลักดันเป็นยุทธศาสตร์ ของศูนย์ประสานงาน องค์กรเอกชนประจำจังหวัดสงขลา ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2552 เพื่อเป็นกรอบคิดและทิศทางการพัฒนา คน และชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์กรร่วม 4 ด้านคือ สติปัญญา ความคิด ความสัมพันธ์ และ ร่างกาย ภายใต้แนวทางภารกิจประสานของศูนย์ 4 ประสานและ 4 ร่วม คือ ประสานรู้ ประสานคิด ประสาน

ทำ และประสานผล และ ร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตามผลและรับผล เพื่อทำตามภารกิจและ
ข้อบังคับของศูนย์ คือการประสานกับองค์กรต่างๆทุกภาคส่วนให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาคนและชุมชน
ร่วมกัน ดังนั้น ในปี 2553 จึงได้ประสานกับองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนทั้งกลุ่มสวัสดิการชุมชนและกลุ่ม
องค์กรสาธารณะประโยชน์ กลุ่มสถาบันการศึกษา กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ องค์กรบริหาร
ส่วนจังหวัดสงขลา(อบจ.) และจังหวัดสงขลา(ผู้ว่าฯ) มาเป็น **“องค์กรภาคีมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคนและ
ชุมชน”** และได้ร่วมกัน **ประกาศเจตนารมณ์ 7 ข้อ** เพื่อปฏิบัติการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องขึ้นในระยะแรก เป็น
เวลา 3 ปีต่อเนื่อง **เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2553** มีผู้นำองค์กรภาคีเข้าร่วมประกาศประมาณ 300 องค์กร ซึ่ง
กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ตำบลของจังหวัดสงขลา และมีสมาชิกองค์กรประมาณ 200,000 คน**

ในขณะเดียวกันคณะทำงานของแผนสุขภาพ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้
(สวส) ก็ได้ปรับกรอบคิด **กิจกรรมสุขภาพมาเชื่อมโยงกับกรอบคิดกิจกรรมพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงมากขึ้น** โดยตั้งชื่อ เวทีเรียนรู้ประจำเดือนที่ทำมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวที **“สงขลาพอเพียง”** พร้อมกับ
ผลักดันกิจกรรมต่างๆภายใต้แผนสุขภาพให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ เช่น กิจกรรมวัฒนธรรม เด็ก-
เยาวชน เป็นต้น ให้เข้าสู่ประตูการพัฒนาใหม่ **“สงขลาพอเพียง”** โดยนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา
เป็นเป้าหมายสูงสุด และได้ประกาศให้เป็นวาระของจังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อเรื่องว่า **“การขับเคลื่อนจังหวัด
สงขลาให้เป็นสงขลาพอเพียง”** ภายในวันที่ 5 ธันวาคม 2554 โดยมีสาระสำคัญ 4 ประการ คือ การสร้าง
ค่านิยมร่วม การสร้างชุมชนเข้มแข็ง การศึกษาเรียนรู้ และการสร้างกลไกขับเคลื่อนการสร้างกระบวนการ
นโยบายสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุจุดหมายถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสครบรอบ
พระชนมายุ 84 พรรษาในวันที่ 5 ธันวาคม 2554 โดยมีผู้แทนองค์กรจากภาคส่วนต่างๆประมาณ 40 องค์กร
ร่วมประกาศ

เพื่อดำเนินการให้ก้าวเดินตามคำประกาศทั้ง 4 ข้อ คณะทำงานชุดสงขลาพอเพียง จึงได้กำหนดให้มี
คณะทำงานเฉพาะประเด็นขึ้น การประชุมคณะทำงานกลุ่มย่อยชุดแรกคือ **ชุดการสร้างค่านิยมร่วม**หรือที่ตั้ง
ชื่อว่า **“ยุทธศาสตร์การสร้างค่านิยมร่วม”** โดยจะจัดขึ้นในวันที่ 26 มิถุนายน 2553 ณ ห้องประชุมศรีเกียรติ-

** เจตนารมณ์ 7 ข้อ

๑. จะร่วมกันศึกษาเรียนรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติพัฒนาแก้ไขวิกฤตของสังคมไทยตามแนวปฏิบัติ ๔ ประการข้างต้น
๒. จะนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาคนพัฒนาคนและองค์กรที่รับผิดชอบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตั้งแต่บัดนี้
เป็นต้นไป
๓. จะมีการติดตามประเมินผล การปฏิบัติตามข้อ ๑ และ ๒ และนำผลที่ได้สู่ประชาชนให้ได้รับรู้และร่วมเสนอปัญหาและร่วมแก้ไข
ปรับปรุงขบวนการกับเคลื่อนปีละ ๑ ครั้ง ระยะแรกเป็นเวลา ๓ ปีต่อเนื่อง
๔. จะร่วมกันจัดทำทรัพยากรจำเป็นมาสนับสนุนกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง กว้างขวางและเข้มข้นยิ่งขึ้น
๕. จะดำเนินการให้มีคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมตามแนวทางนี้ขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อจัดทำกรอบคิดและทิศทางในการบริหาร
จัดการการพัฒนาตามแนวทางนี้ให้ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี
๖. จะนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติ คือ รู้ รัก สามัคคี เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
๗. จะเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรที่มีความประสงค์จะร่วม โครงการแก้วิกฤตนี้ได้เข้าร่วมอย่างยินดี

พัฒนา อบจ.สงขลา โดยมีเจตนาจะให้เครือข่ายสุขภาพทั้งที่มีอยู่เดิมและเพิ่มใหม่ ได้มาเรียนรู้ร่วมกัน และค้นหาทิศทางในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ให้เป็นกระบวนการมากขึ้น ทั้งในสาระเนื้อหาและการบริหารจัดการ รวมทั้งการเชื่อมประสานให้เกิดพลังขับเคลื่อนได้มากขึ้น และคาดว่าจะมีประเด็นอื่นๆอีก 3-4 ประเด็นก็จะก้าวเดินตามแนวทางนี้

นี่คือประวัติสังเขปของภารกิจพัฒนาชีวิตและชุมชนของคนสงขลาที่ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองและกันเองในภาวะวิกฤติของสังคมไทย คนไทยโดยรวม

2

สงขลาพอเพียงคืออะไร อย่างไร และทำไม

โจทย์นี้แม้จะมีการตั้งมานานพอสมควร แต่คำตอบยังอยู่ในกระบวนการค้นหาด้วยกัน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้(ศรช.) ซึ่งทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้าเรื่องนี้ภายใต้ “โครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์กรรวม” โดยมีตัวแทน จากภาคีต่างๆทั้งภาควิชาการและชุมชนประมาณ 100 คนร่วมปฏิบัติการเรียนรู้มาเป็นเวลา 3 ปีเศษนั้น เราได้คำตอบโจทย์ดังกล่าวแล้วระดับหนึ่งเมื่อต้นปี 2553 ดังนั้นเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ช่วยเติมเต็ม จึงขอนำผลการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวมาเสนอไว้ในบทความนี้อีกครั้ง เพื่อสะดวกในการประยุกต์หรือนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของทุกภาคส่วน ดังนี้

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเนื้อแท้เป็นปรัชญาเพื่อพัฒนาคนและชุมชน โดยเน้นให้คนและชุมชนปฏิบัติตนตามแนวทางสายกลาง คือ รู้จักพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน หรือการคิดระวังไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ฉลาดในการใช้ความรู้ และตั้งตนอยู่ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ เป็นต้น
2. เมื่อถอดสาระของปรัชญามาเชื่อมโยงกับชุมชน จึงได้ข้อสรุปว่า คนและชุมชนต้องมีความพอเพียงใน 4 ด้าน คือ รู้พอเพียง คิดพอเพียง และทำพอเพียง เมื่อปฏิบัติเช่นนี้ ผลักจะพอเพียง
3. เมื่อเรียนรู้เรื่องนี้ในเชิงลึกและนำสู่การพัฒนาคนและชุมชนสู่เป้าหมาย จึงเริ่มต้นที่ **การเรียนรู้พอเพียงใน 2 เรื่องหลักคือ เรื่ององค์กรรวมและองค์กรร่วมของคน และองค์กรรวมและองค์กรร่วมของชุมชน** ว่ามีอะไรบ้างและเชื่อมโยงสัมพันธ์เชิงเหตุผลกันอย่างไร จากนั้นก็นำองค์ความรู้ที่ได้ลงสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการกำหนดกรอบคิด ทิศทางและองค์ความรู้ต่อไปนี้

1) กรอบคิดเชิงปรัชญา

“สงขลาพอเพียง คือคนและชุมชนพอเพียง”

2) กรอบคิดเชิงพัฒนาศาสตร์และเป้าหมาย

2.1) คน (ปัจเจก) รู้พอเพียง รู้ดี/รู้จริง รู้แจ้ง

คิดพอเพียง คิดได้/คิดเป็น

ทำพอเพียง ใช้เป็น/ทำเป็น

ผลพอเพียง เห็นผล/เกิดผล

2.2)ชุมชน(กลุ่ม) รู้พอเพียง รู้ดี/รู้จริง รู้แจ้ง

คิดพอเพียง คิดได้/คิดเป็น

ทำพอเพียง ใช้เป็น/ทำเป็น

ผลพอเพียง เห็นผล/เกิดผล

4. องค์ความรู้เพื่อนำกรอบคิด ทิศทาง(ข้อ 1-2)ลงสู่การปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกภาคส่วน ก่อนลงมือปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน จะต้องผ่านการเรียนรู้ เพื่อตอบโจทย์ต่อไปนี้ให้ได้เป็นเบื้องต้น คือ

4.1) คนคืออะไร จะพอเพียงได้อย่างไรและ เพราะเหตุใด ?

คำตอบที่นักวิจัยค้นพบ มีโดยสรุป ดังนี้

คนคือสัตว์โลกที่ต้องพัฒนา จึงจะเป็นคนสมบูรณ์ได้ หรือเป็นมนุษย์ได้ มิฉะนั้นจะมีต่างอะไรจากสัตว์ หรืออาจเลวร้ายยิ่งกว่าสัตว์อีก

คนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติทั้งมวลและต้องอาศัยธรรมชาติจึงจะมีชีวิตรอดและเจริญได้

ว่าโดยเนื้อในตัวคน องค์ความรู้สายพุทธธรรมระบุว่ามียอดประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือส่วนกายและส่วนใจ(จิต) ส่วนกายประกอบด้วย 5 ธาตุหลักคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศธาตุ ส่วนใจ(จิต)ประกอบด้วย ธาตุหลัก 4 ธาตุ คือ ชาติรู้ ชาติรู้สีก ชาติจำ และชาติคิด(วิญญาณธาตุ เวทนาธาตุ สัญญาธาตุ และสังขารธาตุ) บางครั้งเรียกโดยรวมว่า **รูปธาตุ และนามธาตุ**บ้าง **วัตถุธาตุและอวัตถุธาตุ**บ้าง และเรียกองค์รวมของความเป็นคนทั้ง 2 ด้านนี้ว่า **ขันธ 5 (the five groups of existence or Five Aggregates)** คือ 5 ส่วนประกอบหลักที่รวมตัวขึ้นเป็นชีวิตสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา

ในกระบวนการฝึกฝนแยกคนหรือขันธ 5 นี้เป็น 3 ส่วนคือ **ส่วนกาย ส่วนจิต และส่วนวิญญาณ** เรียกว่าเป็น**องค์รวมของคน 3 องค์** ซึ่ง ทำงานประสานกันเป็นหนึ่งเดียวและมี **3 องค์ร่วม**ในการฝึกเรียก ระบบการศึกษาหรือสิกขา ระบบสำหรับฝึกกายเรียก **ศีลศึกษา (Physical and Social Training)** ระบบการฝึกจิต เรียก **จิตศึกษา (Mental Training)** และระบบการฝึกจิตวิญญาณ เรียก **ปัญญาศึกษา (Spiritual Training)**

องค์ประกอบที่เป็นองค์รวมทั้ง 2 และหรือ 3 องค์นี้ ได้ชื่อว่าเป็นทุนที่ธรรมชาติหรือพระผู้เป็นเจ้ามอบให้มา อิงอาศัยกันเกิดขึ้น ดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย

หากได้ฝึกฝนอบรมตามระบบที่เป็นองค์รวมทั้ง 3 ดังกล่าว ก็จะเจริญก้าวหน้ามีพัฒนาการที่สูงขึ้นถึงขั้นกัลยาชนและอริยชนได้ด้วย

คนหรือชั้น 5 ที่ว่านี้ จะมีชีวิตอยู่ได้ จะต้องเพิ่มทุนทั้งส่วนกายและส่วนใจ ซึ่งรู้จักกันในนามอาหาร มีทั้งอาหารกาย และอาหารใจ และต้องแก้ไขเมื่อมีปัญหาอุปสรรค หากแก้ไขไม่ได้ต้องแตกสลายหรือตายก่อนเวลาอันควร

ผู้ใดมีโอกาส มีศักยภาพเพิ่มพูนทุนคือ อาหารทั้ง **อาหารกายและอาหารใจ** ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและต่อเนื่อง เรียกว่า **ได้พัฒนา** ผลที่ตามมาคือมีความเจริญและอยู่ดีหรืออยู่เย็นเป็นสุข

กระบวนการที่ว่ามีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า **การศึกษาบ้าง การฝึกตนบ้าง การพัฒนาตนบ้าง** ในทางกลับกันเราอาจมองว่าการศึกษาก็ดี การฝึกอบรมก็ดี การพัฒนาก็ดี คือกระบวนการพัฒนาคนและชุมชนนั่นเอง

คนมีการศึกษาก็ดี จะมีคุณมีค่า เหตุเพราะว่า เป็นคนเห็นถูก หวังถูก พุดถูก ทำถูก ดำรงชีวิตถูก พยายามถูก ตั้งสติถูก และคิดถูก ตามกฎแห่งกรรมและกฏมนุษย

คนมีการศึกษาด้อย ก็ด้อยคุณ ด้อยค่า เหตุเพราะว่า เห็นผิด หวังผิด พุดผิด ดำรงชีวิตผิด พยายามผิด ตั้งสติผิด และคิดผิดแยกแวกไปจากกฏแห่งกรรมและกฏมนุษย

คนพอเพียง จึงต้องเป็นคนเดินถูกทาง คือได้ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคน **พอเพียง** ในทางปัญญา คือเห็นถูกและหวังถูก **พอเพียงในทางใจ(จิต)** คือพยายามถูก ตั้งสติถูกและคิดถูก และ **พอเพียงทางกาย** คือ พุดถูก ทำถูกและดำรงชีวิตถูก หากได้ปฏิบัติตนถูกทั้ง 3 ทางนี้ ผลดีก็เกิดและเรียกว่า **“ผลพอเพียง”**

สรุปได้ว่า คนพอเพียง ก็คือ **รู้พอเพียง(ปัญญา) คิดพอเพียง(ความคิด) ทำพอเพียง(การกระทำ) สรุปอีกทีคือ *รู้ดี คิดได้ ใช้เป็น และเห็นผล***

4.2) ชุมชนคืออะไร จะพอเพียงได้อย่างไร และเพราะเหตุใด

คำตอบที่นักวิจัยค้นพบมีโดยสรุป ดังนี้

ชุมชน คือ กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ใดที่หนึ่งหรือหลายที่ แต่มีความสัมพันธ์กัน โดยอาศัยเหตุปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณีและธรรมชาติแวดล้อมเป็นตัวเชื่อมเข้าด้วยกัน

ว่าโดยเนื้อในของชุมชนทั่วไป องค์ความรู้ทางสังคมวิทยาและความจริงเชิง

ประจักษ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามสภาพทางภูมิประเทศและสังคมวัฒนธรรม คือ

ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ชุมชนทั้ง 2 แบบนี้มีองค์ประกอบที่เรียกว่า **องค์รวม** เหมือนๆกัน คือ 1) **คนหรือมนุษย์** ซึ่ง เป็นศูนย์กลางหรือเป็นเสมือนหัวใจของชุมชน 2)

สังคม-วัฒนธรรม หรือรูปแบบความสัมพันธ์และวิถีในการดำเนินชีวิต ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของกลุ่มองค์กรหน่วยต่างๆใหญ่บ้างเล็กบ้าง แล้วแต่ขนาดของชุมชน 3) **ธรรมชาติแวดล้อม** ซึ่งประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ พืชสัตว์ เป็นต้น และเป็นเหตุปัจจัยในการเกิดขึ้น ดำรงอยู่และสลายลงขององค์ประกอบที่หนึ่งและสองด้วย นั่นคือ ธรรมชาติแวดล้อมเป็นรากฐานของคนและสังคม-วัฒนธรรม ส่วนตัวสังคม-วัฒนธรรมเองมีเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา เป็นต้น และตัวธรรมชาติแวดล้อมก็เป็นเหตุปัจจัยให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ เจริญได้ องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ อาจเรียกหรือถือได้ว่า เป็น **ทุนเบื้องต้นของชุมชน**

นั่นๆ ความเป็นชุมชนเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเจริญเติบโตได้ก็ด้วยเหตุคือ ทุนทั้ง 3 ประการนี้ และทุนทั้ง 3 นี้ ก็อิงอาศัยกันดำรงอยู่และขับเคลื่อนไปตามเหตุปัจจัยทั้งภายในภายนอกของตนเองอย่างเป็นระบบระเบียบเรียกกันว่า ระบบนิเวศน์(ECO-system) จึงเห็นได้ว่า คน(ปัจเจก)มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนทั้ง โดยกำเนิดและโดยความจำเป็นในการดำรงอยู่ คืออยู่ภายใต้กฎกติกาหลักเดียวกันกับธรรมชาติอื่นๆ คือ มีการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสลายตัวไปในที่สุด และจำเป็นต้องอาศัยชุมชนคือ กลุ่มคน องค์กร-วัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาที่บรรพชนได้สร้างสมไว้ และธรรมชาติรอบๆตนใน การกิน อยู่ และใช้ ภายใต้สิ่งที่เรียกว่า ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้คนทุกคนจึงต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจองค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการหลักนี้อย่างแจ่มชัดและระมัดระวัง เพื่อรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ใครเป็นใคร อย่างไร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด เพื่อปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของ องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนั้น

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆทั่วโลก ได้ช่วยกันเรียนรู้องค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่องจนได้องค์ความรู้แต่ละส่วนขององค์ประกอบ และได้จัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการจัดเก็บและถ่ายทอดสู่ชุมชน ได้เป็น 3 หมวดหมู่ใหญ่ คือ

- 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับ**ธรรมชาติแวดล้อม**ทั้งหลายทั้งปวง เรียก **วิทยาศาสตร์**(Science : Pure Science and Applied Sciences) องค์ความรู้ส่วนนี้ถูกจัดเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบระบบ เรียกว่า **สารานุกรมวิทยาศาสตร์**(Encyclopedia of Sciences)
- 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบ รูปแบบ และวิธีการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ หรือพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ที่มีต่อกันทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เรียก **สังคมศาสตร์** (Social Sciences) ซึ่งถูกจัดเก็บมารวมไว้เป็นหมวดหมู่เรียกว่า **สารานุกรมสังคมศาสตร์**(Encyclopedia of Social Science)

- 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความเชื่อ จินตนาการ เป็นต้น ของมนุษย์ ที่จะช่วยให้คนพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นมนุษย์สมบูรณ์ได้ เรียก **มนุษยศาสตร์** (Humanities) ซึ่งได้นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ใหญ่เรียก **สารานุกรมมนุษยศาสตร์** (Encyclopedia of Humanities)

องค์ความรู้ทั้ง 3 หมวดใหญ่นี้ ว่ากันว่าเป็นภูมิปัญญาสากลยุคใหม่ จัดทำโดยชาวตะวันตก(ฝรั่ง) ในขณะที่ชาวตะวันออกก็มีชุดความรู้ที่ได้รับการจัดหมวดหมู่คล้ายคลึงกัน โดยเรียกชื่อ ว่า **คัมภีร์** หรือชุดคำสอนของปราชญ์ เช่น พระสมณโคดม(พระพุทธเจ้า) พระเยซูคริสต์ พระนบีมูฮัมหมัด เป็นต้น ชุดความรู้ที่ว่านี้คือ **คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์อันกุรอาน** เป็นต้น ซึ่งก็มีลักษณะคล้ายกันในเชิงเนื้อหาสาระซึ่งอาจเรียกว่า **สารานุกรมยุคโบราณ** ก็ได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์ความรู้ทั้ง 2 ชุด 2 ยุคสมัยนี้ จะมีสาระหลักเหมือนกัน คือ กล่าวถึงสังคม-วัฒนธรรม และธรรมชาติแวดล้อม และความเชื่อมโยงระหว่างกัน

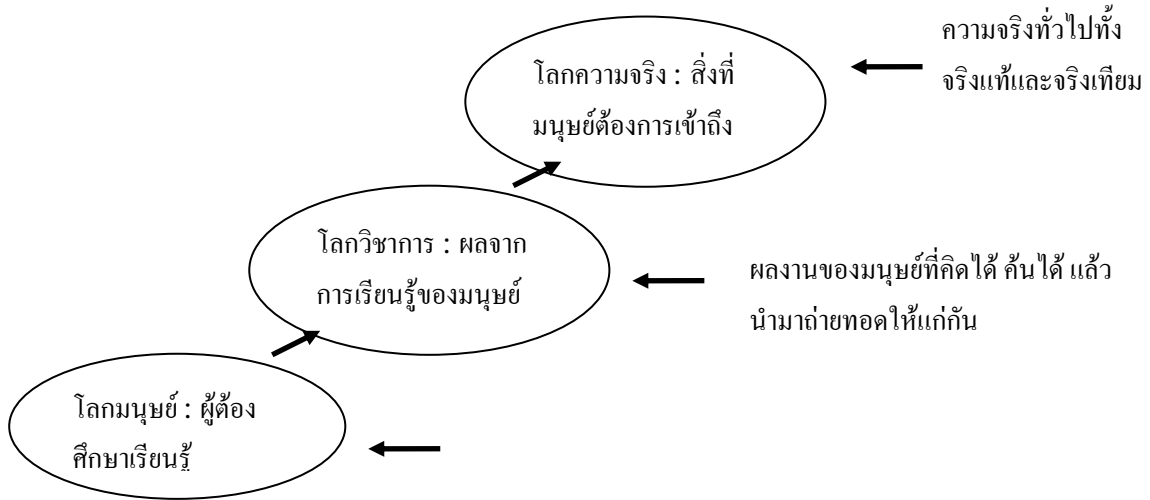
ดังนั้น การทำความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องชุมชนและสังคมมนุษย์ทุกกลุ่มนั้น เราศึกษาเรื่องราวเบื้องต้นจากแหล่งความรู้ที่กล่าวนี้ได้ ในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องศึกษาจากชุมชนนั้นๆ โดยตรงด้วย เพราะในความเป็นจริงสิ่งที่กล่าวถึงในตำรานั้น จะมีทั้งความเหมือนและความต่างทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอยู่ในชุมชนนั้น และถ้าได้ศึกษาจากทั้ง 2 แหล่งก็จะช่วยให้เราเข้าใจเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้น ทั้งเรื่อง **คน/มนุษย์ สังคมวัฒนธรรม และธรรมชาติแวดล้อม** และจะช่วยให้เราได้มากขึ้น ในกาคิดแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของเราได้ถูกต้องเห็นมรรคผลมากขึ้น

การเรียนรู้ชุมชนให้ได้ผลดี ตามวิธีคิดและวิธีปฏิบัติตามที่พวกเราค้นพบนั้น ได้ข้อสรุปว่า **ให้มองไปที่องค์รวมทั้ง 3 ที่กล่าวข้างต้น โดยตั้งชื่อให้ว่าเป็น “โลก” คือ โลกมนุษย์ โลกวิชาการ และโลกความจริง (Human World, Academic World and Truth or Real World)**

- I. **โลกมนุษย์** คือ โลกของพวกเรา(คน) เป็นโลกของสัตว์ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง มิฉะนั้นแล้วจะโง่กว่าสัตว์ ค้อยกว่าสัตว์ เพราะสัญชาตญาณของเราอ่อนกว่าสัตว์หลายชนิด
- II. **โลกวิชาการ** คือ โลกแห่งความรู้ ความคิด ความเชื่อ จินตนาการ เป็นต้นของมนุษย์รุ่นก่อนๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้านำมาจัดหมวดหมู่ไว้ให้เราได้เรียนรู้ เป็นเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ซึ่งอาจเรียกว่า “โลกแห่งทฤษฎี” ก็ได้

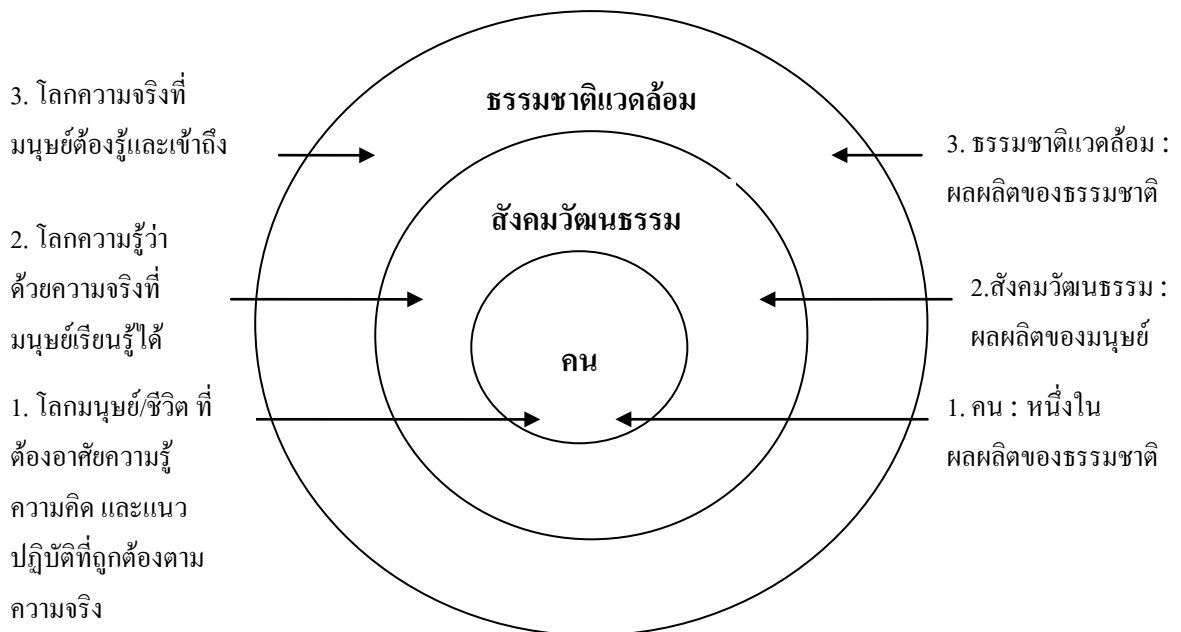
III. **โลกความจริง** คือ โลกของธรรมชาติ ทั้งตัวธรรมชาติ กฎธรรมชาติ บทบาท
 ธรรมชาติและผลธรรมชาติ ซึ่งเรียกกันว่า **สัจธรรม**(Truth) เป็นโลกที่มนุษย์ปรารถ
 นาจะเข้าถึง และเป็นโลกที่มนุษย์เราทุกคนผูกโยงอยู่ด้วยตลอดชีวิต
 จะได้เรียนรู้ จัดเจนหรือไม่ก็ตาม ชีวิตของพวกเขาทุกคนเชื่อมโยงอยู่กับโลกทั้ง 3 นี้อย่างหลีกเลี่ยง
 ไม่ได้(ดูภาพประกอบ)

ภาพที่ 1 แสดงโลกทั้ง 3 ในแนวดิ่ง(เอียง 45 องศา)

มนุษย์ต้องอยู่กับความเป็นจริงทั้งที่ตนเอง(กาย ใจ) และภายนอกตน
 แต่ขาดความรู้ความจริงใจว่าอะไรเป็นอะไร จึงต้องศึกษาค้นคว้า จึงรู้ได้ เมื่อรู้
 แล้วก็คิด-ทำ-นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตนและเพื่อนพ้อง

ภาพที่ 2 แสดงโลกทั้ง 3 ในแนวราบ

สรุป

มนุษย์/คน ทำอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นทางใจ(มโนกรรม) ทางวาจา(วจีกรรม) หรือทางกาย (กายกรรม) จะทำได้ถูกต้องเหมาะสม ก่อประโยชน์สุข ไม่ก่อทุกข์ทั้งแก่ตนเองและหรือผู้อื่น ได้ ก็โดยอาศัย ความรู้ที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง และความคิดที่ถูกต้องนั้นก็เกิดจากความรู้ที่ถูกต้องนั่นเอง

คน(ปัจเจก)มีความรู้ ความคิดและการกระทำที่ถูกต้องจึงควรเรียกว่า **คนพอเพียง**

กลุ่มคนมีความรู้ ความคิด และการกระทำที่ถูกต้อง จึงควรเรียกว่า **“ชุมชนพอเพียง”**

คนและหรือชุมชน จะมีความรู้ ความคิดที่ถูกต้องและการกระทำที่ถูกต้องได้ จะต้องผ่าน กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเรียกรวมว่า การศึกษา หรือ การฝึกฝนอบรมตน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจิตวิญญาณหรือ สติปัญญา ด้านจิตหรือความรู้สึกรู้จักคิด และ ด้านกายหรือด้านปฏิสัมพันธ์กับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตและ เพื่อนมนุษย์ คือการรับเข้าและการสื่อกันออกกระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และสัตว์ สิ่งของอื่นๆรอบๆตน

รู้พอเพียง จึงหมายถึง การได้ฝึกฝนสติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม จนรู้เหตุ รู้ผล รู้ว่าอะไรเป็น อะไร ใครเป็นใคร เป็นต้น อีกนัยหนึ่งคือ **รู้สภาพปัญหาหรือรู้สภาวะธรรม**

คิดพอเพียง จึงหมายถึง การได้ฝึกความรู้สึกรู้จักคิดอย่างถูกต้องเหมาะสม จนคิดตามเหตุตามผลได้ และมีจิตที่มั่นคง แน่วแน่ มีพลังสร้างปัญญาได้ อีกนัยหนึ่งคือ **เห็นเหตุของปัญหาหรือเห็นสังขาร**

ทำพอเพียง จึงหมายถึง การฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับเพื่อนมนุษย์ ใด้้อย่างถูกต้องเหมาะสมทั้ง ทางกาย วาจาและใจ จนเป็นเหตุปัจจัยให้ตนเอง ชุมชน สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข หรือเป็นเหตุปัจจัย ให้จิตเกิดความคิดดีและสติปัญญาดีได้ อีกนัยหนึ่งคือ ทำ/ปฏิบัติให้ถูกต้องตามสังขารหรือทำตามธรรมที่ เรียกว่า **ปฏิบัติธรรม**

ผลพอเพียง จึงหมายถึง ผลดีที่เกิดจากเหตุคือ การฝึกฝนอบรมตนทั้ง 3 ด้านอย่างเป็น **องค์รวม** คือ ได้ฝึกจิตวิญญาณให้รู้ดี ฝึกจิตให้ คิดได้ คิดเป็น และฝึกกายให้ ทำเป็น นั่นเอง อีกนัยหนึ่งผลที่เกิดขึ้นนี้เรียก เรียกว่า **ปฏิเวชธรรม**

ความพอเพียงทั้ง 4 ประการในการพัฒนาตนและชุมชนดังกล่าวนี้ มีความเป็นองค์รวมในเชิง กระบวนการ คือ รู้-คิด-ทำ-ผล และมีการหมุนเวียนเป็น **วัฏจักร**อย่างต่อเนื่อง

และผลที่ว่านี่เอง ที่เรียกว่า สุขภาวะองค์รวม 4 ประการคือ

สติปัญญาดี-เจริญ-แข็งแรง(สุขภาพจิตวิญญาณ)

ความรู้สึกรู้จักคิดดี-เจริญ-แข็งแรง(สุขภาพจิต)

ความสัมพันธ์ดี-เจริญ-แข็งแรง(สุขภาพสังคม)

พฤติกรรมหรือการกระทำดี-เจริญ-แข็งแรง(สุขภาพกาย)

คนหรือชุมชนมีสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 นี้ใช้ใหม่ ที่เรียกกันว่า คนอยู่ดี-อยู่เย็นเป็นสุข

ที่ว่า สงขลาพอเพียง คือคนและชุมชนพอเพียงที่เราเรียกขานและคาดหวัง ก็คืออย่างนี้ใช้ใหม่?

สักวี

สงขลาพอเพียง : คนและชุมชนพอเพียง

สงขลา คือ ชุมชนบนโลกนี้
เป็นถิ่นที่รวมพลคนมากมาย
มีสิ่งดี สิ่งดี้อย ร้อยเรียงราย
มีป่าไม้ ภูเขา ลำเนาไพร

มีแม่น้ำลำคลองไว้รองรับ
พิรุณขับน้ำฝนกวานไหล
มีทะเล มหาสมุทรคู่สุดไกล
เชื่อมสายใยสัมพันธ์กันมนาน

สงขลา คือ ผู้คนเรื่องคลจิตร
เป็นผลผลิตของธรรม(ชาติ)นำประสาน
มีหลากหลาย หลายเพศ ร่วมเหตุการณ์
จากวันวาน ถึงวันนี้ มีให้ดู

สังคมไทยพบวิกฤติ เราคิดนึก
เราตรองตรึกทางแก้ไขให้สวยหรู
นำปรัชญาพอเพียงมา ใช้ให้เพียงพอ
เดินเข้าสู่ สุขสันต์ นิรันดร์กาล

เชิญพวกพ้อง น้องพี่ มาร่วมคิด
นำชีวิตสู่พอเพียง เสียงขับขาน
“รู้พอเพียง” “คิดพอเพียง” เสียงดวงมาน
“ทำพอเพียง” เสียงประสาน สำราญใจ

นี่คือ หนทาง ร่วมสร้างชาติ
ให้องอาจ เพียงพุดูสดใส
เกิดรู้รัก สามัคคี ไม่มีภัย
ทุกคนได้สุขเกษม เปรมปรีดิ์เอย

สุภาภย์ อินทองคง

25 มิ.ย. 53

**บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุมคณะกรรมการ
ยุทธศาสตร์สงขลาพอเพียง เรื่อง “การสร้างค่านิยมร่วม” เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2553 ณ สำนักงานองค์การ
บริหารส่วนจังหวัดสงขลา ที่จัดโดย สวจส. มอ.หาดใหญ่ และคณะกรรมการสงขลาพอเพียง มีผู้เข้าร่วมประชุม
ประมาณ 30 คน